

Traumák hálójában

Az On The Spot az ellenség gyermekeiről

Az On The Spot világmárka a nemzetközi dokumentumfilmgyártásban: Cseke Eszter és S. Takács András 2009 óta készítik együtt a filmjeiket. Két kézi kamerával, négy földrészen forgatták **Az ellenség gyermekei** című új sorozatukat is, amelynek főhősei a 20. század legszörnyűbb időszakaiban születtek. A megrázó epizódokból az is kiderül, vajon feldolgozhatók-e a történelmi és személyes traumák, vagy örökre a múlt fogságában élünk.

Legutóbb két éve találkoztunk az On The Spot alkotópárosával, Cseke Eszterrel és S. Takács Andrással Budapesten. Akkor fejezték be a Kilenc hónap alatt a Föld körül című dokumentumfilm-sorozatukat, amelyben arra keresték a választ, hogy születésünk körülményei miként befolyásolják az életünket. Azóta Eszter és András elkészültek a téma folytatásával is: Az ellenség gyermekeinek epizódjait a Duna Televízióban

láthatjuk szerda esténként. Az újabb tíz rész szereplői a 20. század legsötétebb időszakaiban jöttek a világra, gyerekként éltek át történelmi tragédiákat, és sok-sok év után, felnőtt fejjel tekintenek vissza a kezdetekre. A kamerák előtt arról is beszélnek, hogy feldolgozhatók-e a gyermekkor traumái, a múlt sebei begyógyíthatók-e, vagy az átélt szenvedés nyomai kitörölhetetlenek. Az On The Spot forgatott Vietnámban, Kambodzsában, Dél-Koreában, Amerikában, Kanadában, Erdélyben is. Ez az első sorozatuk, amelynek magyar főszereplői is vannak. Az On The Spot filmjei közül talán ezek a legmélyebb, legmegrázóbb történetek, de nélkülöznek mindenféle hatásvadász érzelmosséget. Épp ezért ütik szíven a nézőt.

**Készítettek filmeket
a világ veszélyzónáiban,
háborús övezetekben,
őserdőkben, afrikai
törzseknél, rettegett
diktátorok gyermekeiről.**

Sikerüknek egyik titka ez a látszólagos eszköztelenség. Eszter és András két kézi kamerával járják a világot, sehová sem visznek magukkal filmes stábot, így jóval közelebb kerülhetnek riportalanyaihoz. Bár számos nemzetközi elismerést kaptak, Arany Nimfa- és Joseph Pulitzer-emlékdíjasok, nem sztárriporterek. Ha filmjeikben feltűnnek is egy-egy snittben, sohasem tolják önmagukat előtérbe. Inkább csak narrátorai az eseményeknek. Szakmai alázatuk megemeli alkotásaik színvonalát.

Mesterüknek Vitray Tamást tekintik, aki a műsorvezető és dokumentumfilmes osztályban tanította őket a színművészeti egyetemen. András és Eszter ott ismerkedtek meg, s hamar kiderült: a riporterhivatásról hasonlóan gondolkodnak. Pedig nagyon különböző utakon jutottak el a filmezésig. S. Takács András 1987-ben született Budapesten, és már 16 évesen interjúkötete jelent meg Találkozás egy fiatalemberrel címmel. Ebben hazai hírességeket kérdezett meg nem valósult álmaikról. Egyikük volt Vitray, ő beszélt rá aztán a tehetséges srácot a televíziós pályára. Cseke Eszter Kolozsvárott született 1980-ban, orvoscsaládban. A Ceaușescu-diktatúrában nőtt föl, tízéves volt, amikor szüleivel áttelepültek Magyarországra. A lány színész akart lenni, majd jogi karra jelentkezett, de főleg utazni szeretett. A filmezésben leginkább a szabadság vonzotta: miként lehet megmutatni mindazt, ami a híradókból kimaradt?

András és Eszter diákok voltak még, amikor minden pénzüket egy lapra tették fel, és elutaztak a világ egyik veszélyes régiójába, Gázába. Arról forgattak, miként élnek mindennapjaikat a palesztinok és a zsidók a határ két oldalán. Olyan helyekre is beengedték őket, ahová a világtévéziók tudósítóit nem. Miután Eszterék hazajöttek, a gázai riportfilmjüket négy tévécsatornának is elküldték. Egyiknek sem kellett. Végül a DVD-t otthagyták a Spektrum TV portáján, hátha megnézi valaki. Néhány nap múlva felhívták őket a Spektrumtól: hasonló tematikájú dokumentumsorozatot akarnak indítani. A két egyetemista munkája annyira tetszett nekik, hogy rögtön tízrészes szériát rendeltek tőlük. Így indult az On The Spot karrierje 2009-ben. Később átszerződtek a Duna Televízióhoz, hogy alkotásaikat szélesebb közönség-

hez is eljuttathassák. Bármelyik tévével tárgyaltak is, legfontosabb feltételük az volt, hogy ők döntsék el, milyen témáról, hol forgatnak.

Készítettek filmeket a világ veszélyzónáiban, háborús övezetekben, őserdőkben, afrikai törzseknél, rettegett diktátorok gyermekeiről. Utóbbi sorozatukat a Deutsche Welle több mint száz országban vetítette.

Eszter és András munkatársi kapcsolatából szerelem és házasság lett, majd megszületett a kisfiuk, Mózes. Neve az erdélyi gyökerekre is utal: arrafelé sok kisbabát keresztelnek el bibliai alakokról. A filmes szülők külföldi munkáikra is szinte mindenhová magukkal viszik gyermeküket.

– Régebben még számoltam, hogy hány helyen forgattunk a világban, de amióta a fiunk megszületett, elveszítettem a fonalat. Már csak azt számolom, ő hány országban járt: huszonnégyben. És még csak két éves – mosolyog S. Takács András.

Egy budai étteremben találkozunk az On The Spottal. Amíg beszélgetünk, And-

rás húga vigyáz otthon a világiáró csemetére.

– Mózes imád repülni, jobban bírja az utazást, mint mi. Nyitott és barátságos, élvezi, hogy akárhová megyünk, mindenki megcsodálja a messziről jött

kisfiút – folytatja Cseke Eszter.

Mózes bárkit levesz a lábáról egy perc alatt, lehet az muszlim vagy ultraortodox zsidó. Egy kisgyerek sokszor a legjobb „terapeuta” a kommunikációs gátlások oldásában. És erre a mostani sorozat forgatásakor nagy szükség is volt.

Tavaly például Dél-Koreába utazott az immár háromfős On The Spot-stáb, hogy találkozzanak Shinnel és amerikai feleségével. Az ellenség gyermekeinek egyik epizódja Shin Dong Hyukról szól, aki egy észak-koreai fogolytáborban született. Nem tudta, miért zárták be oda a szüleit és a bátyját. Shint a táborban elszakították a családjától, évente csak néhányszor láthatta őket. A fiú úgy nőtt föl a szögesdrót mögött, hogy fogalma sem volt arról, milyen egy normális család, mi a szeretet. Kötelező volt besúgni az öröknek, különben a foglyok kevesebbet kaptak enni, és brutálisan megkínózták őket. Az egyik „családi találkozón” Shin meghallotta, hogy anyja és bátyja szökést terveznek, és jelen-

— Hirdetés

**AJI KÁRTYA
KARÁCSONYRA**

„Magyarországra is megérkeztek a feltölthető ajándékkártyák! Ez az új ajándékozási forma nagyon praktikus, hiszen az ajándékozó tetszés szerinti összeggel töltheti fel, míg a megajándékozott választása szerint sokféle termékre és szolgáltatásra válthatja be több mint 250 partnerüzletben. A kártyák igényes, alkalomhoz illő dizájnnal és üzenetekkel ellátott plasztikkártyák, melyek rendelhetők online (www.ajikartyak.hu), de személyesen is beszerezhetők a budapesti üzletben vagy a viszonteladóknál. Lehetőség van arra is, hogy valaki e-kártyát rendeljen. Az e-kártyákkal megspórolhatja a postaköltséget, hiszen elég egy okostelefonon bemutatni a kártyát a vásárlás során. Az AJI az üzleti ajándékozás területén is új és egyszerű megoldást jelent, legyen szó partnerről vagy munkatársról. Az ajándékkártyával a megajándékozottra bízhatja a döntést, és ezzel garantált az örömszerzés.” (www.ajikartyak.hu)

**Intézzé kényelmesen és költséghatékonyan
az idei karácsonyi ajándékozást!**

AJI, egy okos ajándék!

tette az öröknek. Édesanyját és fivérét nyilvánosan kivégezték, ezt Shinnek is végig kellett néznie. Később csodával határos módon sikerült megszöknie a foglytáborból, és eljutott Dél-Koreába, a szabad világba. Évekig tartott, míg megtanult emberek között létezni, kommunikálni, és szocializálódott új hazájához.

A Facebookon megkereste egy amerikai lány, aki önkéntesként észak-koreai menekülteknek segített. Felajánlotta, hogy angolul tanítja Shint. Szerelem lobbant köztük, összeházasodtak. Közben a férfit megtalálta a The Washington Post újságírója is, és könyvet írt az életéről. A foglytábor túlélőjéből médiasztárt csináltak, s ezzel megkezdődött a második pokoljárása. Mindenki róla beszélt, a „kínzásos sztorikat” akarta hallani. Csakhogy váratlanul cikkezni kezdtek arról is, hogy Shin életrajzában nem minden stimmel: másik foglytáborból szökött meg, nem akkor, nem annyi idősen.

– A médiasztárból egyik pillanatról a másikra hitelét veszített pária lett – meséli András. – Újra traumatizálták Shint. Lehet, hogy ezért is mondott igent a dokumentumfilmünkre, úgy érezhette, tisztázhatja magát. Számítottunk rá, hogy nehezen fog megnyílni és bízni bennünk. Amikor megérkeztünk Szöulba, és meglátta a kisfiunkat, fölkapta, és a pánccél szinte rögtön leolvadt róla.

A Shinről szóló filmben elhangzik, hogy a traumatizált túlélők emlékezete gyakran sérül. Nem képesek minden részletet felidézni, a legfájdalmasabb dolgokról nem tudnak vagy nem is akarnak beszélni. Szakértők szerint a történetek hitelességét épp az kérdőjelezi meg, ha mindig ugyanúgy mondják el, és túlságosan koherensek.

A túlélők sokszor iszonyatos büntudattal élnek együtt – ezt példázza az Edith Eva Egerről szóló epi-

57. Montecarló-i televíziós fesztivál, díjátadó

zód is. A kassai születésű amerikai pszichoterapeuta kilencvenévesen írta meg memoárját, A döntést, amely nemrég nálunk is megjelent. Andrásék e-mailben keresték meg az idős nőt. Egy kicsit meglepődtek, mikor Edie – barátai így becézik – azt válaszolta: örömmel várja a magyar filmeseket, és a 93 éves boyfriend házában megszállhatnak a forgatás idejére. Amikor a hosszú repülőút után a riporterpáros megérkezett Edie kaliforniai otthonába, a kisfiuk már olyan fáradt volt, hogy a házigazda felajánlotta nekik: töltsék nála az éjszakát a vendégszobában. Edie annyira megszerette a kis Mózeszt és szüleit, hogy másnap sem engedte őket tovább.

– Fantasztikus volt látni, ahogy ez a kilencvenéves ember és a mi kisfiunk egymásra találtak – jegyzi meg Eszter. A magyar család és a holokauszt túlélő között barátság szövődött, és ez még őszintébbé tette közös filmjüket.

– Fantasztikus volt látni, ahogy ez a kilencvenéves ember és a mi kisfiunk egymásra találtak – jegyzi meg Eszter.

A magyar család és a holokauszt túlélő között barátság szövődött, és ez még őszintébbé tette közös filmjüket.

Pedig Edie évtizedeken át nem beszélt a traumájáról. Nővérevel és édesanyjával 1944-ben deportálták Auschwitzba. A szelektáláskor Mengele megkérdezte tőle: „Ki ez a nő veled?” A lány rávágta: „Az anyám” – és az asszonyt máris elválasztották tőlük, és vitték a gázkamrába. Még aznap Mengele bement az Eger lányok barakkjába, és ráordított a foglyokra: „Ki tud itt táncolni?” A náci hóhér elvárta, hogy a halálraítéltek szórakoztassák. Edie-t, aki korábban versenyszerűen tornázott, balettozott, az ismerősei előretolták. Behunyta a szemét, hogy ne lássa anyja gyilkosát, úgy kezdett el a megszólaló Kék Duna keringőre táncolni a barakkban.

Az On The Spot Máté Gáborral

A két Eger lány túlélte a koncentrációtábor. Edie a háború után férjhez ment, egyéves volt a kislánya, amikor hajóra szálltak, és egyetlen cent nélkül megérkeztek Amerikába. A dokumentumfilm azt is bemutatja, hogyan lett belőle pszichológus. Az asszonynak azzal is szembe kellett nézni, hogy csak úgy tud másokat gyógyítani, ha saját lelki démonaival megküzd. Évtizedeken át mardosta az önvád: ha hazudott volna Mengelének, talán életben maradt volna az édesanyja. Hosszú, megrázó terápia kellett ahhoz, hogy ezt megbocsássa önmagának.

Edie már régóta özvegyen, egyedül élt. Nemrég egy táncklubban ismerkedett meg Eugene-nel, az öregúr akkor már kilencven fölött járt. Nem csak a swingben találtak egymásra.

Az On The Spot korábbi sorozatainak nem voltak magyar főhőseik, Az ellenség gyermekeiben azonban három is akad. Máté Gábort, a Kanadában élő világhírű orvos-terapeutát Vancouverben látogatták meg, és egy héten át kísérték amerikai előadókörútján. Máté Gábor több, magyarul is megjelent könyvet írt a szenvedélybetegségekről, de a filmeseket elsősorban az érdekelte, hogy a saját traumáit hogyan tudta feldolgozni a lélekgyógyász.

Amikor Máté Gábor 1944 januárjában megszületett, édesanyja naplóírásba kezdett. Férjét munkaszolgálatra vitték, és ő ott maradt egyedül a csecsemővel. A náci megszálláskor Gábor két hónapos volt, anyjával egy svájci védett házba kerültek. Iszonyatos zsúfoltság volt ott, emberi ürülék a padlón, megbetegedtek, éheztek. Az asszony tudta, ilyen körülmények között gyereke nem fog életben maradni. Nappal kijárhattak az utcára. Az anya egy szembejövő idegen keresztény nőnek a kezébe nyomta Gábort, és kérte, vigye el a rokonaihoz. A nő pedig elvitte a megadott címre a csecsemőt. Gábor csak egy hónap múlva került vissza az édesanyjához, de napokig rá sem nézett, úgy viselkedett vele, mint egy idegennel. Viszont túléltek a háborút, és az apja is hazatért a munkaszolgálatból. Újrakezdhatték az életüket. Aztán ötvenhatban együtt mentek ki Kanadába. Az iskolában Gábornak tanulási nehézségei lettek, hiperaktív, figyelemzavaros gyerek volt. Felnőttkorában különböző függőségektől szenvedett, vásárlási rohamaiban minden pénzét zenei albumokra költötte. Közben a vancouveri utcákon élő heroinfüggőket gyógyította. Az orvos elvitte az On The Spotot abba

a drogosnegyedbe is, ahol tizenkét évig dolgozott. És megmutatta a filmeseknek édesanyja régi naplóját is.

– Gábor elmondta, hogy a naplót Kanadában adta oda neki az anya – mondja András. – Évtizedeken át nem bírta elolvasni, mert amikor kezébe vette, olyan erős álmosság tört rá, hogy majd elájult. Később értette meg: öntudatlanul is így akarta elhárítani a fájdalmas emlékeket. Édesanyja már öregen, súlyos betegen feküdt a kórházban, fia bevitte neki a régi naplót, és megkérte, olvassa fel neki.

A gyötrelmes gyerekkori emlékek örökre nyomot hagytak az orvosban. Úgy érezte, édesanyja a háborúban elhagyta, odadobta egy idegennel. Már hetvenéves volt, amikor egy terápia hatására legbelül is elfogadta: ez a két nő valójában megmentette az életét.

– Mielőtt elindultunk volna Gáborhoz Kanadába, Skype-on azt mondta nekünk: ha sírós filmet akartok csinálni, én nem fogok sírni. Azon már túl vagyok. Mi meg nevetve válaszoltuk: ugyan már, mi csak találkozni szeretnénk veled – emlékezik Eszter.

Aztán a filmjük mégiscsak felkavaró lett. Az utolsó kanadai forgatási napon Máté Gábor felolvasott anyja naplójából. A szöveg végén megtalálta édesapja bejegyzését, amit addig sosem vett észre. Apja akkor írhatta ezt neki, amikor hazatért a munkaszolgálatból: „Drága Gabikám! A Teremtő kegyelméből 14 havi súlyos megpróbáltatásokkal teli időszak után viszatértem hozzátok...” – és a fia 73 évesen, a kamera előtt összeomlott. Pedig nem hitte, hogy vannak még könnyei.

Az On The Spot sorozata azt is megmutatja: a fájdalmak kibeszélése, egymás meghallgatása az egyetlen út, amely a szenvedés lelki börtönéből kiszabadíthat.

Történelmi és személyes sebeinket csakis ez gyógyíthatja be. A Máté Gáborról szóló epizódot december 6-án láthatják a nézők. / **Sándor Zsuzsanna**

**Edith Eva Egerrel
Kaliforniában**